

Лоза Немањића

- фреска из манастира Високи Дечани (XIV век) -

СУСПРЕТ ВЛАДАРА И АСКЕТЕ

Археолог Марко Поповић, аутор управо објављене монографије „Тврђава Рас” (издање Археолошког института у Београду), тврди да су први Немањићи боравили у тврђави над ушћем Себечевске реке у Рашку. – Под градским бедемима, у пећинама претвореним у ћелије, монаси су подигли духовну одбрану српске државе

У научним круговима још увек траје полемика о томе на ком се месту тачно налазила престоница Немањића. Да ли је средиште српске средњовековне државе у 12. и 13. веку била тврђава на источном улазу у Рашку котлину – такозвана градина у Постењу или је то била западна тврђава која се уздиже над ушћем Себечевске реке у реку Рашку, или је, пак, читав Рас као област са својим црквама представљао седиште великог жупана и његових наследника?

Стари Рас

Археолог Марко Поповић, аутор управо објављене монографије „Тврђава Рас” (Археолошки институт Београд, 1999), после више од двадесет година истраживања на овом простору, износи тезу да су први Немањићи боравили у тврђави над ушћем и да је управо та тврђава она коју историјски извори помињу под именом Рас. Живот владарске породице међу њеним бедемима је неспоран, тврди аутор.

Двор Стефана Немање

Након исцрпног прегледа свих досадашњих записа о Расу (па и таквих какве су у прошлом веку оставили руски историчар Александар Ф. Гиљфердинг, чувени енглески археолог сер Артур Еванс, Стојан Новаковић...) аутор се осврће на положај и географске одлике овог подручја, даје преглед историјске грађе у којој се помиње име Рас, а потом излаже податке о археолошким ископавањима и најважнијим налазима.

Краљ Милутин (1282-1321)

- детаљ фреске у Студеници -

Рас (античка Арса) и градина у Постоњу највећа су и једина римка утврђења (а било их је двадесет у овом крају) која су обновљена и коришћена у средњем веку. Археолози су у Расу открили оставу новца краља Стефана Радослава – први српски ковани новац, оружје, романичку чинију пореклом из северне Немачке, камени калуп за ливење медаљона Богородице са Христом... Истражени су и остаци пећинског манастира Арханђел Михаило са графитима – цртежима и записима на стенама.

Прстен за одапињање стрела

Средином 12. века, у борбама са Византијом Рас освајају Срби. Подигли су куће брвнаре, налик онима које су већ затекли, и нове, резиденцијалне грађевине. Оне сведоче да се на овом месту налазио двор српског великог жупана Стефана Немање. У једној од тих зграда налазила се житница, највећа досад откривена у балканском земљама византијског доба, а у другој је био подрум са посебном прилазном рампом. Део за становање налазио се у приземљу и обухватао је око 300 квадратних метара. Спољни зидови били су од камена, а унутра је преовладавала дрвена грађа.

Испоснице под тврђавом

На то да је Рас био боравште владара указује и постојање монашког комплекса под његовим бедемима. Поуздано је утврђено да су откривене ћелије испоснице настале и трајале у 12. и првим деценијама 13. века. Реч је о пештерној лаври која се састојала из малог пећинског храма, стамбених и економских просторија и одвојених ћелија у околним пећинама. Аскетске заједнице у време Византије ницале су у близини градова и биле су активно укључене у друштвени живот.

Цар Душан Силни (1308-1355)

- аутор Ђура Јакшић -

Лични сусрети владара и аскете снажили су уверење да монаси чине духовну снагу од које зависи одбрана државе и народа. Марко Поповић претпоставља да је ова лавра саграђена личним старањем Стефана Немање и да је „у својству духовног бедема требало да брани резиденцију српског владара и средишње упориште државе”.

Средњовековно оружје

И поред свих налаза, тврђава Рас је, сматра аутор, ипак била престоница Србије само у ужем смислу. Центар државе била је читава Рашка област. Мада потпуно неурбанизована, у њој су постојале институције особене за средиште државе. Петрова црква је била центар Рашке епископије и Немањне власти. Марко Поповић подржава стару тезу историчара Стојана Новаковића да жупанов двор чини скупина кућа у којој борави владар са породицом и пратећим људством, расута на више страна. Косовски дворови из прве половине 14. века били су подигнути на сличан начин. Чинило их је неколико неутврђених стамбених здања, једна или више цркава и одбрамбена тврђава.

Пад рашког престола

Претпоставља се да је Рас доживео свој престонички пад у сукобима браће Стефана Радослава и Стефана Владислава 1233. Прави узроци његове пропасти још увек су непознати. Седиште српске државе са краљем Милутином преселило се на Косово.

Петрова црква у Расу (VIII век)

Монографија „Тврђава Рас” штампана је на 450 страна, са више стотина илустрација, фотографија, карти и цртежа. Цртеже су радили Небојша Степановић и Милован Ристић. Посебне чланке о налазима новца, оловним печатима, фосилним и животињским остацима приложили су В. Иванишевић, Љ. Максимовић, Д. Вилотић и С. Блажић. Ситуациони план тврђаве Рас који се налази у посебном додатку радила је архитекта Данијела Боторић, фотографије су потписали аутор и Небојша Борић, а за дизајн и техничко уређење се побринула Данијела Парацки. Ауторски закључак на енглески је превела Ивана Радовановић.

Светлана Марковић-Штрбац